RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA TALABALARNING MUSTAQIL O'QUV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Sirojov Otajon Orifjonovich
Navoiy davlat universiteti
otajonsirojov@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur tezisda raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil o'quv faoliyatini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari, didaktik shart-sharoitlari va samarali tashkil etish mexanizmlari tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga jadal integratsiyalashuvi talabalarning bilimlarni mustaqil izlash, axborotni tahlil qilish, elektron resurslardan foydalanish, individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish va o'z-o'zini nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytirishi asoslanadi. Shuningdek, LMS, elektron ta'lim resurslari, multimedia, interaktiv topshiriqlar, elektron portfolio, raqamli baholash va hamkorlik platformalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *raqamli ta'lim, mustaqil ta'lim, mustaqil o'quv faoliyati, raqamli kompetensiya, elektron ta'lim, LMS, individual ta'lim trayektoriyasi, interaktiv ta'lim, elektron portfolio, refleksiya.*

Аннотация. *В статье анализируются педагогические возможности, дидактические условия и механизмы эффективной организации самостоятельной учебной деятельности студентов в цифровой образовательной среде. Обосновывается, как стремительная интеграция цифровых технологий в образовательный процесс расширяет возможности студентов в части самостоятельного поиска знаний, анализа информации, использования электронных ресурсов, формирования индивидуальных образовательных траекторий и осуществления самооценки. Кроме того, в работе раскрывается педагогический потенциал использования систем управления обучением (LMS), электронных образовательных ресурсов, мультимедиа, интерактивных заданий, электронных портфолио, цифровых инструментов оценивания и платформ для совместной работы.*

Ключевые слова: *цифровое образование, самостоятельное обучение, самостоятельная учебная деятельность, цифровая компетентность, электронное обучение, LMS, индивидуальная образовательная траектория, интерактивное обучение, электронное портфолио, рефлексия.*

Abstract. *This paper analyzes the pedagogical opportunities, didactic conditions, and mechanisms for the effective organization of students' independent learning activities within a digital educational environment. It substantiates how the rapid integration of digital technologies into the educational process expands opportunities for students to independently seek knowledge, analyze information, utilize electronic resources, shape individual learning trajectories, and engage in self-assessment. Furthermore, the paper highlights the pedagogical potential of using Learning Management Systems (LMS), e-learning resources, multimedia, interactive assignments, e-portfolios, digital assessment tools, and collaborative platforms.*

Keywords: *digital education, independent learning, independent learning activity, digital competence, e-learning, LMS, individual learning trajectory, interactive learning, e-portfolio, reflection.*

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta’lim tizimida talabaning mustaqil o‘quv faoliyatini rivojlantirish ta’lim sifatini ta’minlashning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy mehnat bozori mutaxassisdan faqat tayyor bilimlarni o‘zlashtirishni emas, balki yangi axborotni mustaqil izlash, uni tahlil qilish, muammoli vaziyatlarda qo‘llash, kasbiy faoliyatdagi o‘zgarishlarga moslashish va uzluksiz o‘z ustida ishlash qobiliyatini talab etmoqda.

Raqamli texnologiyalarning ta’lim jarayoniga kirib kelishi mustaqil o‘quv faoliyatini tashkil etish uchun yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratdi. Elektron darsliklar, raqamli kutubxonalar, ta’lim platformalari, videodarslar, virtual laboratoriyalar, interaktiv testlar, elektron portfolio va masofaviy muloqot vositalari talabaning o‘quv faoliyatini auditoriya vaqtidan tashqarida ham davom ettirish imkonini bermoqda.

Shu sababli raqamli ta’lim muhitida mustaqil o‘quv faoliyatini tashkil etish masalasiga texnologik emas, balki pedagogik-didaktik va integrativ jarayon sifatida yondashish muhimdir.

ASOSIY QISM

Raqamli ta’lim muhitida mustaqil o‘quv faoliyatining mazmuni

Mustaqil o‘quv faoliyati — talabaning o‘qituvchi tomonidan belgilangan yoki o‘zi tomonidan shakllantirilgan o‘quv maqsadlariga erishish uchun bilimlarni mustaqil izlash, o‘zlashtirish, qayta ishlash, amaliyotda qo‘llash va natijalarni baholashga yo‘naltirilgan faoliyatidir.

Jumladan: elektron manbalar bilan ishlash, videoma’ruzalarni mustaqil o‘rganish, onlayn test va topshiriqlarni bajarish, elektron portfolio shakllantirish, raqamli loyiha yaratish, virtual tajribalarni bajarish, muammoli vaziyatlarni raqamli vositalar yordamida hal etish, onlayn munozaralarda ishtirok etish, hamkorlikdagi elektron loyihalarni amalga oshirish, o‘z-o‘zini baholash va refleksiv tahlil olib borish.

Bunday faoliyat talabaning nafaqat bilimini, balki raqamli, axborot, kommunikativ, tadqiqotchilik va o‘z-o‘zini rivojlantirish kompetensiyalarini ham shakllantiradi.

Raqamli texnologiyalarni mustaqil o‘quv faoliyati rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari

Individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirish. Raqamli platformalarda topshiriqlarni talabaning bilim darajasi va o‘zlashtirish sur’atiga moslashtirish imkoniyati mavjud. Bu esa kuchli talabalarga murakkabroq, qo‘shimcha topshiriqlar berish, qiyinchilikka duch kelayotgan talabalarga esa qo‘shimcha tushuntirish va mashqlar taqdim etish imkonini yaratadi.

Hamkorlikdagi mustaqil faoliyatni tashkil etish. Raqamli platformalarda talabalar guruhlarda loyiha tayyorlashi, muammoli vaziyatlarni muhokama qilishi, fikr almashishi va umumiy elektron mahsulot yaratishi mumkin.

O‘z-o‘zini nazorat qilish va refleksiyani rivojlantirish. Elektron portfolio, raqamli kundalik va o‘z-o‘zini baholash vositalari talabaning o‘z rivojlanishini muntazam kuzatib borishiga yordam beradi.

Mustaqil o‘quv faoliyatini tashkil etishning integrativ modeli

Raqamli ta’lim sharoitida mustaqil o‘quv faoliyatini quyidagi ketma-ketlik asosida tashkil etish maqsadga muvofiq:

Maqsadni belgilash, resurslarni tanlash, mustaqil faoliyat, raqamli hamkorlik, natijani baholash, refleksiya, korreksiya.

Mazkur modelning birinchi bosqichida talaba o‘z oldiga aniq o‘quv maqsadini qo‘yadi. Ikkinchi bosqichda maqsadga erishish uchun zarur elektron resurslar aniqlanadi. Uchinchi bosqichda talaba individual topshiriqni mustaqil bajaradi. To‘rtinchi bosqichda zaruratga ko‘ra o‘qituvchi va boshqa talabalar bilan raqamli muhitda hamkorlik qiladi.

Beshinchi bosqichda olingan natija belgilangan mezonlar asosida baholanadi. Oltinchi bosqichda talaba o‘z faoliyatini tahlil qiladi. Yakuniy bosqichda aniqlangan kamchilikni bartaraf etish bo‘yicha qo‘shimcha faoliyat tashkil etiladi.

1-jadval.

Mustaqil o‘quv faoliyatining tarkibiy komponentlari

Komponent	Asosiy mazmun	Raqamli vositalar	Natija
Motivatsion	O‘quv maqsadini anglash va qiziqish	Gamifikatsiya, interaktiv topshiriqlar	O‘quv motivatsiyasi
Mazmuniy	O‘quv materiallarini mustaqil o‘zlashtirish	E-darslik, video, elektron kutubxona	Bilimlar
Faoliyatli	Mustaqil amaliy va ijodiy faoliyat	LMS, loyiha platformalari	Amaliy ko‘nikmalar
Kommunikativ	Hamkorlik va fikr almashish	Forum, videokonferensiya, chat	Kommunikativ kompetensiya
Nazorat refleksiv	Natijani baholash va tahlil qilish	E-portfolio, test, rubrika	O‘z-o‘zini nazorat qilish

Ushbu komponentlarning o‘zaro bog‘liqligi mustaqil o‘quv faoliyatini tizimli tashkil etish imkonini beradi.

Raqamli ta’lim muhitida mustaqil ta’limning pedagogik shart-sharoitlari

Talabalarning mustaqil o‘quv faoliyatini samarali rivojlantirish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni ta’minlash zarur.

Mazmun va raqamli texnologiyalarning didaktik integratsiyasi Raqamli vosita o‘z-o‘zicha pedagogik natijani ta’minlamaydi. Har bir texnologiya aniq didaktik maqsadga xizmat qilishi lozim. Masalan, videomaterial tushunchani tushuntirish, test diagnostika, forum munozara, elektron portfolio esa refleksiya va natijalarni jamlash uchun ishlatilishi mumkin.

Individual ta’lim imkoniyatlarini hisobga olish Talabalarning raqamli kompetensiyasi, bilim darajasi va mustaqil ishlash tajribasi bir xil emas. Shu sababli topshiriqlarni differensiallashtirish, turli murakkablik darajasidagi

vazifalarni taklif qilish va qo‘shimcha elektron resurslardan foydalanish imkoniyatini yaratish zarur.

Mustaqil o‘quv faoliyatining samaradorligini baholash mezonlari

Talabalarning mustaqil o‘quv faoliyati quyidagi mezonlar asosida baholanishi mumkin:

Motivatsion mezon: mustaqil ta’limga qiziqish, o‘quv maqsadini anglash, faol ishtirok.

Kognitiv mezon: axborotni izlash, tanlash, tahlil qilish va umumlashtirish qobiliyati.

Faoliyatli mezon: olingan bilimlarni amaliy vazifalarda qo‘llash, muammoli vaziyatlarni hal etish.

Raqamli mezon: raqamli vositalardan maqsadli, xavfsiz va samarali foydalanish.

Refleksiv mezon: o‘z faoliyatini baholash, xatolarni aniqlash va keyingi faoliyatini rejalashtirish.

Ushbu mezonlar asosida talabalarning mustaqil o‘quv faoliyatini boshlang‘ich, rivojlanayotgan va yuqori darajalarda diagnostika qilish mumkin.

XULOSA

Raqamli ta’lim muhiti talabalarning mustaqil o‘quv faoliyatini rivojlantirish uchun keng pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. Elektron ta’lim resurslari, LMS, multimedia, interaktiv topshiriqlar, elektron portfolio, raqamli baholash va hamkorlik platformalari talabaning o‘quv jarayonidagi faolligini oshirish, individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirish va o‘z-o‘zini nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shunday qilib, mustaqil o‘quv faoliyatini raqamli texnologiyalar asosida tashkil etish oliy ta’limda kompetensiyaviy, shaxsga yo‘naltirilgan va uzluksiz ta’lim tamoyillarini amaliyotga tatbiq etishning muhim pedagogik mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education – A Tool on Whose Terms? – Paris: UNESCO, 2023.

2.Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. – Toshkent: Fan, 2007.

3.Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58–64.